

מבוסס על ספר התניא פכ"ז **פגמים בייצור: למה נברא עולם עם רוע אנושי עצום כזה?**

יצרן נעליים עשיר נכנס לביקור באחת החנויות בבעלותו. הוא עקב אחרי פעילות העובדים ולפתע שמע נקישות על הרצפה. טיק-טק, טיק-טק, טיק-טק. מבין המדפים יצא זבן עם ערימת קופסאות נעליים בידיו, כשסוליית הנעל התחתונה שלו קרועה והיא עולה ויורדת בכל צעד. הזבן התנצל שהוא עני והמשכורת הדלה בחנות אינה מספיקה לקניית זוג נעליים חדשות.

"מוכר בחנות נעליים אינו יכול לצעוד עם נעל קרועה", העיר הבוס. הוא הוציא מהכיס חבילת שטרות עבה עם מאות לירה שטרלינג, הסיר את הגומייה שהקיפה את חבילת השטרות, נתן אותה לזבן ואמר: "אז תקשור לפחות את הסוליה שלא תעשה כזה רעש"...

ספק אם בכל ההיסטוריה נכתב טקסט יותר קודר, יותר אפל ועצוב אודות הטבע האנושי כמו פרשיות בראשית ונח. שתי הפרשיות הראשונות בתורה, שמתארות אלפיים שנה של היסטוריה, הן תיאור מדויק אודות התהומות המוסריים אליהם התדרדרו בני האדם. התורה אינה מתארת אירוע בודד של אדם שחטא, כפר שכשל או עיר שמעדה, אלא מציגה את **האנושות כולה** כמושחתת.

"כי מלאה הארץ חמס". כולם, "מבני האלוקים שראו את בנות האדם כי טבת הנה", מהשרים והשופטים ועד אחרון הפועלים ברחוב, האדם באשר הוא התעניין רק בדבר אחד: **הנהנתנות**. היצור האנושי היה רקוב, מושחת, חסר עכבות שלא בחל בשום צעד בדרך אל הגשמת המטרות שלו. אפילו הדור החדש שאחרי המבול, זה שהיה אמור ללמוד משהו מהעבר, חזר על אותן טעויות והקים "מגדל בבל" במטרה לעשות לעצמו שם.

הבעיה היותר גדולה היא שהתורה מציגה את הטוב כמו **חידוש** ואילו את הרוע כמו **מובן מאליו**. נראה כאילו הטבע הבסיסי של האדם הוא רקוב ואילו אברהם אבינו הוא **סוג של חידוש**. רק הפרשה השלישית בתורה, שמתרחשת באלף השלישי של הבריאה, מתחילה להפציע אופק חדש של אדם שקם על רגליו, מתמודד, נוטש את אמונת ההבל ומתמסר לאלוקים. הוא עוזב את החינוך **הטבעי**, זה שהיה **רגיל** בו, "ארצו, מולדתו ובית אביו" והולך אל הארץ אשר אראך.

הנה כמה משפטים בהם מסכם הקב"ה את התובנות המדוככות על האנושות:

1. בראשית ו: ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה ... יורא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: ויאמר ה' אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם.

המלבי"ם מסביר כי בהתחלה חשב ה' לקצר את חיי האדם והוא יפיק את הלקח, אבל ה' גילה במשך הזמן כי האדם רקוב במהותו. צורת הגישה וההתייחסות שלו היא עקומה, השוחד העצמי מעורר את עיניו והשכל מסוגל להצדיק כל חטא.

מלבי"ם: גם מה שהמעייט מספר שנתייהם לא הועיל, כי רעת האדם רבה והולכת, כי החוטא מצד התאוה יש תקוה שיחדל מלחטוא כשלא יתאוה או לעת זקנתו ... אבל החוטא בעצת השכל, יוסיף תמיד ברשעו, כי ציורי מחשבותיו רק רע, רק ציורי התאוות והמידות הרעות וזה מתמיד כל היום.

ואין סיכום חד יותר אודות האווירה בשלוש הפרשיות הראשונות, כמו האמרה החסידית הבאה:

היום-יום ג מר חשוון: פרשת בראשית היא פרשה שמחה [אירוע הבריאה], אבל הסוף שלה אינו נעים [התדרדרות האנושות]. פרשת נח היא פרשה מדוככת – עם המבול, אבל הסוף שלה שמח עם לידת אברהם אבינו. פרשת "לך לך" היא השבוע השמח באמת, שכן בכל יום אנו 'חיים' עם אברהם אבינו, הראשון שמסר נפשו על פרסום אלוקות והוריש את מסירות הנפש לכל ישראל.

והתהייה העצומה היא – לא עלינו, אלא – כביכול על היוצר: **אם ה' הוא טוב, למה נברא עולם רע?**

אם מתקלקלת מכונית בודדת, זאת בעיה של המכונית, אך אם פס הייצור דפוק – זאת בעיה של טויוטה, של היצרן. אם האדם בטבעו הוא מושחת – עולה השאלה העצומה: למה עשה ה' ככה?

הגמרא מספרת על רבי אלעזר בן רבי שמעון, שחזר מבית רבו ורוחו זחוחה עליו. התלווה אליו אדם "מכוער" וביקש לתת שלום לרבי אלעזר, אך הצדיק לא השיב את היד ושאל בגיחוך: "האם כל בני עירך מכוערים כמוך?" אותו אדם השיב לעניין: 'איני יודע מה מצבם, אבל לך אל האומן שבראני ותתלונן על הסחורה הפגומה שהוא יצר'. רבי אלעזר הבין שטעה וירד מהחמור והתחנן למחילה.

וכאן עלינו לפנות אל האומן שברא הכול ולשאול: ריבונו של עולם, למה לא נברא עולם טוב יותר?

כדי לחדד את הקושי, הבה ננתח את שלוש החטאים עליהם מספרת התורה בראשית האנושות: 1. האכילה מהעץ. 2. קין והבל. 3. דור הפלגה. שלוש החטאים הללו משקפים את שלוש הכשלים החמורים בבסיסו של האדם. הם ממחישים היטב עד כמה האדם הוא יצור חלש ופגיע מול שלוש התהומות הפעורות תדיר לרגליו: **התאוה, הקנאה והכבוד.**

האכילה מעץ הדעת משקפת את ההתמכרות לתאוה, ליצר העונג וההנאה: הכול קרה מהר מאוד. אדם וחווה נבראו בשעות הצהריים, בשעה השביעית של היום. שעתיים אחר כך לקח הקב"ה את האדם והעביר אותו על יד אילנות גן עדן. ה' התיר לאכול כאוות נפשו מכל העצים בגן ורק מעץ אחד יחיד, עץ הדעת, לא לאכול. כאן נכנס הנחש לפעולה, הוא עורר את יצר הסקרנות של האישה כשעטף את הפרי האסור בהילה של זוהר וקסם: "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע ... ותרא האישה כי טוב העץ למאכל ותאוה הוא לעיניים" והיא שכנעה את בעלה למרוד בציווי האלוקים.

הדבר המדהים הוא, שהאיסור היה בסך הכול לשלוש שעות, עד כניסת השבת. (ולכן מובא במפרשים שאיסור ערלה הוא לשלוש שנים, כדי להזכיר את החטא ההוא). ובכל זאת, האדם הוא טיפוס כה שפל שאינו מסוגל להתאפק בתאוותו שלוש שעות – ואפילו מול ציווי מפורש של הקב"ה.

2. התאוה - ש"ך בראשית: לא נאסר עליו לעולם, אלא עד שתבוא השבת [שלוש שעות מרגע הציווי בשעה התשיעית] ולכך נברא ביום שישי ... שהזמן קצר עד כניסת השבת ויוכל לסבול.

הרצח של הבל היה תוצר של קנאה. קין היה הבן הבכור במשפחה, הוא כנראה היה ילד אהוב ומוכשר יותר, כפי שהתורה מדגישה בחגיגות את אירוע קריאת השם שלו: "ותאמר קניתי איש את ה'", ואילו קריאת השם "הבל" אינה מוסברת כלל בתורה. גם עצם השם מסמל עליבות, "הבל", כלום ורעות רוח. והנה קין מגלה כי אחיו הצעיר הפך להיות מוביל לפניו ומנחתו התקבלה לפני ה'. קין מאבד שליטה ונופל שדוד בפני יצר התחרות, הדחף להצליח, לבלוט ולהיות ראשון. הוא קם והורג בחמתו את אחיו, שהיה בעצם חצי מהאנושות, האדם היחיד בעולם חוץ ממנו.

הקנאה - רמב"ן: קין התכוון בהריגה ... שלא יהיה עיקר בנינו של עולם מאחיו שנתקבלה מנחתו.

אחר כך התפשט הרוע לכל העולם, הקב"ה שטף את העולם במבול מטהר ורוח חדשה נשבה ביקום. המציאות הייתה אמורה להיות מתוקנת, אבל בני האדם חזרו מהר לסורם. הסיפור הגדול אחרי המבול הוא דור הפלגה. זה היה שגעון גדלות, חטא היהירות והמגלומניה. במקום לעבוד את האלוקים, הם שאפו להפוך להיות 'האלוקים' בעצמם. הם יקבעו את המותר והאסור ויהפכו את עצמם לבני אלמוות. אלו הם הקיסרים הראשונים שהפכו את דמותם לאלים מהפנתיאון.

הכבוד - בראשית רבה לח,א: אמרו: לא כל הימנו לבור לו את העליונים ולתן לנו את התחתונים, בואו ונעשה מגדל, וניתן עבודה זרה בראשו וניתן חרב בידה ותהי נראית כאילו עושה עמו מלחמה.

ורק הפרשה השלישית, לך לך, מתחילה לשפר את מצב הרוח ומציגה צורת חיים אחרת. והתהייה זועקת מאליה: **למה הרוע הוא ראשון והטוב הוא שני?**

ב. למען האמת, השאלה היא הרבה יותר חזקה וסוחפת: השאלה היא לא עליהם, אלא **עלינו**. על כל אחד ואחת מהיושבים כאן. פרשיות בראשית ונח הן גם מטאפורה על החיים של כולנו. האמת היא שהאלוקים ברא את האנושות כולה בצורה כזו שהרע הוא טבעי יותר מהטוב. אנחנו קודם כל חומריים, גסים, מקנאים, מתוסכלים, ורק אחר כך מתפנים למעט רוח.

היצר הרע נכנס באדם מיד עם לידתו בעוד שהיצר הטוב נכנס רק בבגרותו. התינוק נולד בצורה כזו שהוא מפונק, אגואיסט, עקשן ורוצה הכול לעצמו. רק עם הבגרות, אדם נתבע להפעיל את המוח ולהתגבר על הרגל בן 13 שנים ולדחות את הדחפים הטבעיים שלו. כך אומר איוב: "עֵיר פֶּרָא – אָדָם יוֹלָד". אדם נוצר כמו "עֵיר", חמור קטן שמתעניין רק בעצמו, ובמשך החיים צריך להיוולד מחדש ולהפוך להיות אדם.

ובכלל במשך החיים, הגשמיות היא חיונית, האדם מוכרח לאכול, לשתות, לישון, אך אינו מוכרח להתפלל. הוא יכול לחיות שנים ארוכות גם אם ידחה את החלק הרוחני בחייו. כך מקוננים חסידים בניגון ידוע: "לאכול אוכלים, לשתות שותים, אבל מה לעשות שלהתפלל לא מתפללים".

3. קהלת רבה ד, יג: 'טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל' – 'ילד מסכן וחכם' זה יצר טוב: 'ילד' כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה. 'מסכן' כי אין שומעין לו. 'חכם' כי הוא מלמד דרך ישרה. 'מלך זקן וכסיל' זה יצר הרע: 'מלך' שהכל שומעין לו. 'זקן' שמזדווג מילדותו. 'וכסיל' שהוא מלמד דרך רעה.

הנה סיפור יפה שיכול להוות משל מעולה לענייננו: אדם נסער נכנס לחדרו של רבי יחזקאל לנדא, הנודע ביהודה, רבה הדגול של פראג. לטענתו, הוא סוחר תבואה מעיר אחרת ושכר עגלון כדי להביא ליריד התבואה שמתקיים בפראג. באמצע הדרך התנפל עליו העגלון, הפשיט אותו מבגדי הסוחר, שדד ממנו את הארנק ואחר כך לבש בעצמו את בגדי העשיר ומסתובב כאחד הנגידים. הרב ביקש לקרוא לאותו אדם, אך הוא הכחיש הכול. "זאת עלילת דם, אינני יודע מי הטיפוס המשוגע הזה שנדבק אלי וטוען שגנבתי את כספו". הרב העמיד גרסה מול גרסה ולא הצליח לגבש מסקנה.

הרב ביקש מהם להיכנס שוב מחר. הם הופיעו בשבע בבוקר, אך הרב לא קרא להם. הם ישבו שעה ושעתיים ושלוש, אך הם אינם נקראים פנימה. השמש נכנס כמה פעמים לחדרו של הרב, אך הרב סימן שהוא עוד מעט יקרא להם. כך חלפו 12 שעות, הם היו עייפים ומותשים ולא זכרו איך קוראים להם. לפתע יצא השמש והכריז: "ייכנס העגלון". ההוא שהיה לבוש בבגדי הסוחר קם בצורה אינסטינקטיבית ממקומו... הרב יצא והרעים עליו בקולו: 'גנב שפל, תחזיר את הכסף לחברך'...

ואולי זה משל על כולנו: ה'עגלונות' – החומריות והתאוה – היא מולדת ומובנת מאליה, ואילו ה'עשירות' – האצילות, הדעתנות ויכולת השליטה העצמית – היא מחודשת ותובעת התעלות מעל המובן מאליו. והתהייה העמוקה היא: **אם ה' רוצה שנהיה טובים, למה ברא אותנו רעים?**

ג. לפני שנכנסים לעניין, אפשר להוסיף הערה נפלאה שהיא עולם מלא בפני עצמו. היא ראויה להרחבה יתירה מכמה שורות ובכל זאת נזכיר משהו בקצרה.

הצורך להבין את תופעת הרע, עולה במיוחד מתוך התבוננות ביופי הבריאה. הראיה הכי חזקה לקיומו של הבורא היא, כידוע, **הסדר והארגון של הבריאה. שכן סדר מחייב מסדר.**

ישנו דיון בין הרמב"ם לראב"ד מתי הכיר אברהם את בוראו. הרמב"ם כותב שאברהם החל להאמין בה' בגיל ארבעים. מקשה עליו הראב"ד, שהרי יש מדרש פשוט שאברהם הכיר את הבורא בהיותו בן שלוש? יש לכך ראייה מן המקרא: כתוב "עקב אשר שמע אברהם בקולי", והמילה "עקב" היא בגימטרייה 172, והרי אברהם חי 175 שנים. ומכאן שהוא הכיר את הקב"ה בהיותו בן שלוש. ובכלל, אם הרמב"ם רוצה לדחות את גיל ההכרה של אברהם, עליו לבחור במדרש שלישי האומר שהדבר התרחש בהיותו בן 48? מה משמעות הבחירה בגיל ארבעים?

הרבי מליובאוויטש עונה רעיון נפלא: הרמב"ם רוצה לחדד כי תגלית האלוקות של אברהם, לא הייתה רק מתוך הרגשה נשמית, אלא תופעה **שכלית והגיונית**. חשבון הגון של אחד ועוד אחד מחייב שיש

משהו שקדם לכולנו. ולכן הרמב"ם בחר דווקא בגיל ארבעים, כי "בן ארבעים לבינה" וזה השלב בו אדם מגיע להבשלה של רעיונות בהם הרהר שנים רבות.

4. רמב"ם הלכות עבודת כוכבים א: בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. ראב"ד: יש אגדה בן שלוש שנים, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי' – מניין קעב.

תוכן מליקוטי שיחות כ/19: חז"ל אמרו 'בן ארבעים לבינה', זאת אומרת שבגיל ארבעים מגיע האדם לשלמות ההבנה וההשגה. ולכן הרמב"ם אינו מביא את הגרסה ש'בן שלוש שנים' הכיר את בוראו, כי אז היה מקום לטעות שהכרת הבורא הייתה אצלו באופן נסי, שלמעלה מהשכל. אלא בוחר בגרסה שהיה זה בן ארבעים שנה, שאז הוא הגיל בו הבנת השכל היא בשלמות.

ההיגיון המחייב את האמונה הוא הסדר והארגון של הבריאה. מספיק להביט רגע במראה, על גוף האדם, המכונה שלא תיאמן ולהשתכנע בקיומו של יוצר. גם צוות המתכנתים הגדול בעולם, אינו יכול להמציא מצלמה שמתקרבת אפילו ליכולות של העין האנושית. נחשוב על הפה: על השיניים שמוסדרות בדיוק במקומן, על הלשון עם בלוטות הטעם ועל הרוק שמרכך את האוכל. נביט רגע לשמים: אלפי שנים של היסטוריה ועוד לא התרחשה תאונה בין השמש, הירח, הכוכבים והגלקסיות. כל אדם ישר אמור לחפש את המתכנת **שקדם לכול**. ההיגיון מחייב שלכל סדר יש מסדר.

למה הדבר דומה? שני נערים העפילו אל פסגת האוורסט, ההר הגבוה בעולם. המים אזלו להם, האוכל כבר נגמר והם החלו לאבד את הכוחות. ככל שהעפילו גבוה יותר, היה פחות חמצן והם התקשו לנשום. הם ניסו לזעוק לעזרה, אך איש לא שמע אותם. לפתע הבחין אחד באוהל קטן על ההר, ארבע מוטות שהחזיקו מעליהם ערימת ענפים, בתוכו היו כיסא ושולחן עם מעט מים. הוא קרא בהתרגשות לחברו: "הנה יש כאן מישהו, נמתין לו והוא יעזור לנו". החבר זלזל בו: "מה אתה מדבר? אף אחד לא בנה את האוהל, אלו רוחות שקיבצו כמה עלים". השני ענה במתקפה חוזרת: "על מה אתה מדבר, תראה איך הענפים מכסים את המוטות, איך המוטות נטועים באדמה, את הכיסא והשולחן העומדים כאן, בטוח יד אדם סידרה אותם". מי לדעתכם צודק ביניהם?

עכשיו נחשוב על העולם כולו, על איש, על אישה ועל הפלא של הלידה – והחיפוש אחר הבורא יהפוך להיות הכרחי. (אין זאת אלא שאנשים מעדיפים להכחיש את ההיגיון, כי הוא **מאיים עלינו**. אנחנו משוחדים. אם יש אלוקים – אז יש משמעות לבריאה והיא כנראה לא לאכול פיצה ולעשות כסף).

ואל מול הסדר והארגון הכללי, התמיהה על תופעת הרוע מתעצמת פי כמה: איך יתכן שהעולם כולו מסודר – אך המנוע הפנימי המניע את הכול הוא רקוב?

ד. בילדותי קראתי סיפור מהחיים. הוא אינו סיפור חסידי על גדולי עולם, אלא סיפור אנושי על אנשים כמונו: בירושלים הייתה סבתא עשירה שאהבה לפנק את הנכדים. כשהיו צריכים משהו, נכנסו לסבתא. עיקר העונג שלה היה קניית שעון יוקרתי לנכדות הכלות. הייתה לה חנות קבועה בהר חוצבים, אליה הייתה הולכת עם כל נכדה שהפכה להיות כלה ושם קונה את השעון היקר בחנות. הגיעה תורה של הנכדה האחרונה, היא הייתה כלה חדשה שהתחתנה עם נכד ונכנסה כעת למשפחה, והסבתא קנתה לה שעון זהב לבן משובץ יהלומים בעשרים אלף שקלים.

הכלה הנרגשת חששה ללבוש את השעון במסיבת קישורי התנאים ('אירוסין') ולבשה אותו לראשונה בליל החתונה. זה היה תכשיט נוצץ, החברות קינאו בה והכלה הייתה מאושרת. כשקמו בבוקר למחרת החתונה, הכלה שמה לב שהשעון נעלם. הם הפכו את הבית, מיינו מחדש את המעטפות עם הצקים, העלו את פח האשפה הגדול, אך אין שעון. עולמה של הכלה חרב. היא התביישה ללכת לשבע ברכות. איך יסתכלו עליה? חסרת מזל שאינה יכולה לשמור לילה אחד על תכשיט בשווי עשרים אלף שקלים? התסכול שלה גבר מיום ליום, היא הרגישה מאוימת וחיפשה תירוצים איך לחמוק ממפגש עם משפחת בעלה.

חלפה חצי שנה והגיעו התמונות וסרט הווידאו מהחתונה. הם ישבו נרגשים להיזכר באירוע המאושר בחייהם ופתאום נתקף הבעל חשק ללבוש שוב את הז'קט שלבש בחופה. הוא הוציא אותו מהארון

והרגיש משהו בכיסו: השעון. האבדה נמצאה. - "אז אתה המטומטם, בגללך הרסתי את חצי השנה היפה בחיי" ... הוא תירץ, הצטדק, אבל הכתם נשאר.

חלפו עשרים וחמש שנים. אותה כלה הפכה להיות אימא שמחתנת את הבנות שלה. היא קיבלה חשק להחליף את התכשיטים הישנים בזהב אופנתי. היא ניגשה לאותה חנות בהר חוצבים, המוכר היה כבר אדם ישיש והיא ביקשה לשקול את הזהב ולזכות אותה במחירו. הוא הביט בשעון ואמר במבט של מי שרוצה לעזור: 'גברת, השעון לא נקנה כאן. לך איפה שקנית, תקבלי יותר לכל גרם זהב'. היא חזרה הביתה מבולבלת, פתחה את המגירה בחדר שינה, הוציאה את הקופסה עם פתק ההחלפה והבחינה שתאריך הקנייה הוא **חצי שנה אחרי החתונה שלהם**. היא הבינה הכול: בעלה קנה שעון חדש על חשבוננו ולקח על עצמו את הפאדיחה" ...

התורה, כדרכה, מעבירה את הרעיון העמוק ביותר בחיים בתוך חמש אותיות:

5. בראשית ב: ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות.

זהו נוסח הקידוש בערב שבת המספר על השבת הראשונה בהיסטוריה. לאחר שישה ימים מופלאים בהם יצר האלוקים את הבריאה כולה, שמש וירח, רקיעים וים, צומח וחי, הוא עצר לנוח והביט אחורה בסופוק. אלא שהטקסט הזה טומן בתוכו בעיה גדולה: הטקסט כתוב בלשון **עבר**, "עשה, שבת, ברא", משום שהוא נכתב **בגמר המלאכה**, לאחר שהאלוקים קיבל את השבת והביט אחורה על **השבוע שהיה**, ואולם המילה האחרונה מתהפכת ועוברת ללשון **עתיד**: "לעשות". מה עוד נותר לעשות?

רש"י בראשית רבה יא: 'ועשה' אין כתיב כאן אלא 'לעשות', לומר שהכול צריך תיקון.

המילה הבודדת הזו הופכת את כל מה שידענו על הבריאה. עד עכשיו למדנו על היופי והשלמות שנבראו בשישה ימים, ואז באה המילה האחרונה והופכת הכול: האלוקים המושלם יצר **במכוון** עולם **לא מושלם** והטיל על בני האדם את התפקיד לתקן את מה שהוא החסיר. כי הקב"ה לא ברא **בית מרקחת**, הוא ברא **בית חרושת**. הוא לא ברא מקום סטרילי, הוא ברא מקום בו **חותרים לסטריליות**.

לשאל למה נברא הרוע - זה לשאל למה נברא האדם? למה נבראה הבריאה בכלל? והתשובה היא: **הרוע**. כן, העולם נברא בשביל הרוע, כי יותר ממה שאלוקים אוהב את הטוב, הוא אוהב את **היצירה של הטוב**. למעלה יש מספיק טוב, דבר אחד אין שם: **בחירה בטוב**. ולכן האלוקים מאפשר את הרוע, הוא מביט בו מהצד ולא בולם אותו - כי את זה הוא השאיר לנו. הוא יצר את האפשרות לרוע, התפקיד שלנו הוא לדחות אותו.

אז אחד כמונו שמתמודד עם יצרים של חומריות, קנאה, תאוה וגסות הרוח, לא אמור לפרש לעצמו כי האלוקים שונא אותו או רוצה שיישאר כך. להיפך, זה הייעוד שהקב"ה העניק לו. הרוע הוא ההזמנה של האלוקים לעשייה. הוא בעצם אומר לנו: אתה רואה את הרוע שבך - זה החלק שממתין לך בבריאה. זה הייעוד ששמור לך. זאת המלאכה שמוטלת עליך בבית החרושת הענקי שנקרא היקום.

תורת החסידות מרבה לצטט את המדרש המפורסם הבא: המדרש חוזר אל החטא הראשון ומקשה דווקא על האלוקים: בשביל מה העמיד ה' את עץ הדעת? אם הוא רוצה שהאדם לא יאכל מן העץ, שלא ישים אותו לכתחילה?

8/ב: תנחומא נשא טז: בשעה שברא הקב"ה את העולם, נתאוהו שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וציווה אותו 'מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו'. כיון שעבר על ציוויו, אמר הקב"ה: הייתי מתאוהו שיהא לי דירה בתחתונים כמו בעליונים ודבר אחד ציוויתי אותך ולא שמרת אותו? מיד סלק הקדוש ברוך הוא שכינתו לרקיע הראשון ... עמד קין והרג להבל, מיד סלק שכינתו לרקיע שני ... וכך עלתה השכינה והסתלקה עד הרקיע השביעי.

אחר כך סילק את הדורות הראשונים הרשעים והעמיד במקומם את אברהם. כיון שהעמיד אברהם, סיגל מעשים טובים - ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לשישי. עמד יצחק ופשט צווארו על גבי המזבח - ירד משישי לחמישי כו' ... עד שעמד משה והורידה לארץ, שנאמר: וירד ה' על הר סיני ... וכתוב: באתי לגני אחותי כלה - אימתי? כשהוקם המשכן.

נסכם את המדרש הזה במשפט אחד: **בהתחלה האלוקים בנה לנו בית, אחר כך הוא מבקש שנבנה עבורו בית. שנאפשר לו להיכנס היכן שלא נותנים לו להיכנס.** הסיפור של הבריאה הוא הסיפור של הרוע: היכולת לייצר את היצירה הגדולה ביותר: הטוב. "יהי אור".

כעת נשים לב לדבר מופלא: סיפור בריאת העולם תופס 34 פסוקים, אך סיפור בניית המשכן תופס **חמש פרשיות!** התורה חוזרת שוב ושוב על אותם דברים ואף אחד אינו מבין למה כל האריכות. התשובה היא שהתנ"ך אינו עוסק בבית שבונה האלוקים לבני האדם, אלא **בבית שבונים בני האדם לאלוקים.** התנ"ך אינו ספר של האנושות על האלוקים, אלא ספר שכתב האלוקים על האנושות.

ה. התפיסה הזו מקבלת השראה מרוממת, דרך אחד הסיפורים התמוהים ביותר במקרא: נישואי יעקב לרחל ולאה. פרשת ויצא מספרת סיפור מוזר ומשונה עד לב השמים: יעקב אבינו נאבק כנגד הגורל שלו. יעקב מבקש לשאת את רחל, אך היא חומקת ממנו והוא מקבל במקומה את לאה.

זה קורה בשלושה סיבובים: א. בליל החופה הוא מקבל את לאה. ב. במשך החיים הוא לא זוכה כמעט לחיות לצידה של רחל כי היא נפטרת צעירה. ג. לאחר מותו הוא קבור ליד לאה ולא ליד רחל.

מה משמעות הסיפור? למה יעקב אוהב את רחל? ומדוע הקב"ה אוהב את לאה?

הארכנו בעבר ברעיון מופלא (שיעור לפרשת ויצא תשעו, על פי ליקוטי שיחות לה/153): רחל היא "יפת תואר ויפת מראה", היופי החיצוני מסמל שלמות פנימית. היא וותרנית, שתקנית וחסרת אגו. לאה, לעומתה, היא בעלת "עיניים רכות". הגמרא מפרשת שלאה הייתה בוכה על מר גורלה, היא לא רצתה להתחתן עם עשו אלא עם יעקב. **כי אם רחל היא יפה - לאה היא מתקנת. אם רחל היא צדקת - לאה היא בעלת תשובה.** היא זאת שנאבקת על מר גורלה ומייצרת אותו מחדש.

יעקב אבינו מבקש לשאת את רחל, כי הוא רוצה להקים דור של מושלמים, אבל הקב"ה נותן את לאה - כי ה' רוצה להקים דור של **מתקנים.** יותר ממה שהקב"ה אוהב את הטוב, הוא אוהב את הבחירה **בטוב.** וההבדל הזה בולט באמת בצאצאי רחל ולאה: רחל יולדת שני ילדים יפים ומושלמים כמותה. יוסף הצדיק, הוותרן והסולח, ובנימין שהיה עוד יותר גדול מיוסף. הגמרא אומרת שארבעה אנשים מתו בלא עוון, רק "בעטיו של נחש הקדמוני", והראשון ביניהם: בנימין בן יעקב.

לאה, לעומתה, יולדת את כל המורכבות האנושית. ראובן הפזיז, שמעון ולוי חמי המזג, יהודה של תמר, אך **צאצאי לאה מביאים את התשובה.** הם הראשונים שקמים מהנפילה, מתקנים את אופיים וכותבים מחדש את מסלול חייהם. מבין כל הסיפורים, מזכיר את סוף הסיפור של יהודה ותמר:

קרה מה שקרה, יהודה משאיר לה ערבון עד שישלח כסף במקומו, אחר כך הוא שולח את חברו למסור לה את הכסף אך היא נעלמת. יהודה שוכח מכל העניין. חולפים כמה חודשים והעיר כמרקחה: "תמר הרתה לזנונים". סוחבים אותה אל הרב, שבמקרה הוא יהודה בעצמו, והוא גוזר את דינה לשרפה. תמר מתנהגת באצילות ואינה אומרת דבר. היא מוכרת את הבית ומתכוננת לשרפה.

בבוקר הגורלי שלה, המשטרה לוקחת אותה אל המוקד ובעוד שעתיים היא לא תהיה כאן. התורה מדגישה את זה כי כאן נמצא העוקץ של הסיפור: "**היא מוצאת**". זה קורה **שעתיים לפני השריפה.** היא מבקשת מהעגלון לעבור דרך בית הרב ולזרוק אצלו שקית. יש בה את העירבון שיהודה השאיר אצלה. תמר לא אומרת כלום ומשאירה ליהודה את הבחירה איך להגיב.

כעת עומדות בפניו שתי אפשרויות: הוא יכול לטמון את הראש מתחת לשמיכה ולספור עד 120. היא תיקח את הסוד שלה לשמים, יחד עם שני העוברים בבטנה. אך יהודה עושה משהו שאיש לא עשה לפניו ולאחריו. הוא יוצא החוצה ומכריז שתי מילים: "צדקה ממני". א. ממני היא מעוברת. ב. ומה שיותר חשוב: הוא לוקח אחריות. אני אשם. "יען כי לא נתתיה את שלה בני" וגרמתי לה לנהוג בייאוש.

מאיפה מוצא יהודה אומץ כזה? איך הדיין שדן אותה לשריפה מודה שהוא האבא?

זה החינוך שהוא קיבל מאימא שלו: אנחנו לא צאצאי רחל, הם מושלמים - אנחנו מתקנים. אנחנו נועדנו לתת לאלוקים עונג מסוג אחר: לא את השלמות, את החתירה לשלמות.

תניא פרק כז: ולכן אל ייפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד גם אם יהיה כל ימיו במלחמה זו, כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לכפות את הסטרא אחרא תמיד ... ושני מיני נחת רוח לפניו יתברך למעלה: אחד מביטול הס"א לגמרי על ידי הצדיקים, והשנית על ידי כפיית הס"א בעודה בתקפה וגבורתה ... על ידי הבינונים. וזהו שאמר הכתוב 'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי' - מטעמים לשון רבים, כי שני מיני נחת רוח הם ... כמו במטעמים גשמיים שיש שני מיני מעדנים: אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני דברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש.

1. נסיים את השיעור עם וארט מיוחד במינו:

בסוף מעשה הבריאה, הקב"ה רואה את כל אשר עשה והוא מסכם בשמחה: "וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד". מנגד, הגמרא מספרת (עירובין יג) כי בית הלל ובית שמאי התווכחו ביניהם במשך שנתיים וחצי אודות השאלה הקיומית: "נוח לו לאדם שלא נברא או שנברא"? ואחרי שלושים חודשים התפרסמות המסקנות. באופן חריג ומפתיע הן התקבלו בהסכמה על ידי שני המחנות: "נוח לו לאדם שלא נברא משנברא".

ובכן, איך הקב"ה סבור שהבריאה היא "טובה מאוד" ואילו חז"ל סבורים שנוח היה לוותר על החוויה?

יש רעיון ידוע (ראו גם ליקוטי תורה ראה כט,א): החיים כאן "לא נוחים", אבל בהחלט "טובים מאוד". האושר אינו מושג בדרך הקלה, איננו חיים במסיבה, ולכן "נוח לו שלא נברא", אבל כאשר מצליחים וכובשים את היעד - פועלים דברים "טובים מאוד", וגם ההרגשה הפנימית היא בהתאם.

הנה משל עממי: כפרי אחד היה צועד מדי יום מהבאר עם שני דליים תלויים בכתפיו. באחד הדליים היה סדק ואילו השני היה מושלם. פעם התפתחה שיחה בין הכפרי ובין הדלי הסדוק שלו. הדלי אמר שהוא כה מתבייש בעצמו. שנים ארוכות שהוא מספק רק כמחצית מהתכולה כי השאר נוזל כל הדרך הביתה. "בגלל הפגמים שלי, אתה מפסיד חצי ממה שמגיע לך לקבל".

הכפרי נטל את הדלי ועשה שוב את המסלול מהבאר הביתה. הוא הראה לדלי כי לאורך הצד הימני של הדרך היו נטועים פרחים יפהפיים ואילו בצד השני הייתה שממה. "הצד הימני זה הצד בו אני מחזיק אותך, לפני שנים זרעתי זרעי פרחים בצד הזה ובכל יום בדרכנו חזור מהבאר, אתה משקה אותם דרך הסדק שלך. כבר שנים ארוכות אני קוטף את הפרחים הללו ומקשט בהם את השולחן בשבת. לולא היית בדיוק כפי שאתה, לא הייתה לי האפשרות ליהנות מהיופי הזה בביתי".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב